

Motion till riksdagen 2012/13:N14

**av Jonas Eriksson m.fl. (MP, V)
med anledning av prop. 2012/13:141**

Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att driva frågan om en 50-årig skyddstid inom ramen för direktiven om skyddstid för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en särskild förhandlingsordning inom ramen för upphovsrättslagen för representativa konstnärsorganisationer, som företräder upphovsmän och utövande konstnärer, samt deras motparter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utökad rätt till rättshjälp för vissa småföretagare i rättsliga angelägenheter som berörs i motionen och propositionen.

Ingen förlängd skyddstid

I propositionen lämnas förslag om genomförandet av direktivet om förlängd skyddstid för musik. Utövande konstnärers och framställares rättigheter till utgivna eller offentliggjorda ljudupptagningar föreslås förlängas från 50 till 70 år. Vi anser att Sverige i EU ska driva att skyddstiderna ska förkortas från 70 till 50 år generellt inom det upphovsrättsliga området, liksom för de närstående rättigheterna. Denna uppfattning har stöd av det faktum att samtliga svenska EU-parlamentariker röstade mot förlängningen av skyddstiden i EU-parlamentet 2009. Varken inom EU eller i propositionen har det enligt vår mening framförts övertygande skäl till varför en förlängning ska ske, mer än att den ekonomiska vinningen ökar för innehavaren av rättigheten. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna att regeringen bör driva att skyddstiden ska förkortas till 50 år.

Införande av en särskild förhandlingsordning

Upphovsmännen intar många gånger en i relation till förlag och andra utgivare utsatt och svag position i avtalsförhandlingar. Risken för att oskäligen avtalsvillkor skrivs in i avtalen är uppenbar. Inte bara för att upphovsmannen verkar på en marknad med skev konkurrenssituation, utan även på grund av sämre förmåga och mindre resurser att tillvarata rättigheter och skyldigheter i förhandlingssituationen. Det förekommer inte bara att upphovsmän tvingas till oförmånliga avtalsvillkor, utan även att de avtal som ingås på olika sätt ”låser in” användandet av olika rättigheter. Avtalet riskerar att lägga en död hand över utvecklandet av verket under avtalstiden, vilket medför att kreativt skapande går förlorat, liksom nya möjligheter att tillgängliggöra och sprida verket från upphovsmannens, eller andras, sida. Det borde inte ligga i någons intresse att rättigheter låses in i avtal utan att användas. Hur ett stärkande av upphovsmännens ställning som avtalsparter skulle kunna ske ingick också i direktiven till upphovsrättsutredningen (dir. 2008:37). Några förslag lämnas tyvärr inte av regeringen (eller i den utredning som propositionen baseras på). Ett sätt att förstärka upphovsmännens ställning i avtalsprocessen är att införa en särskild förhandlingsordning, såsom även framförts av Författarförbundet och Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys) i deras remissvar, samt skrivelser till upphovsrättsutredningen. Detta kan ske genom att man i upphovsrättslagen skriver in en förhandlingsordning till förmån för representativa konstnärsorganisationer, som företräder upphovsmän och utövande konstnärer inom olika områden, samt deras motparter. Genom detta stöds också skapandet av bra och väl fungerande avtalslicenser. Mot denna bakgrund bör riksdagen som sin mening tillkännage för regeringen vad som anförs om behovet av en särskild förhandlingsordning i upphovsrättslagen.

Förstärkt rättshjälp

Riksdagen har tillkännagett att småföretagare i vissa fall ska ha rätt till rättshjälp under samma förutsättningar som fysiska personer (jfr rskr. 2005/06:119, bet. 2005/06:JuU1). I riksdagens tillkännagivande gjordes det gällande att marknadens försäkringslösningar ofta saknar skydd för småföretagare när de utsätts för t.ex. immaterialrättsintrång, konkurshot eller vissa arbetsrättstvister. Möjligheten för en näringsidkare att få allmän rättshjälp begränsas i 13 § rättshjälplagen. I bestämmelsen anges att rättshjälp inte får beviljas den som är eller har varit näringsidkare i en angelägenhet som har uppkommit i näringsverksamheten, om det inte finns särskilda skäl med hänsyn till verksamhetens art och omfattning, hans eller hennes ekonomiska och personliga förhållande och omständigheter i övrigt. Med näringsidkare avses en fysisk person som driver verksamhet av ekonomisk natur som kan betecknas som yrkesmässig eller har ett bestämmande inflytande över en juridisk person som bedriver sådan verksamhet. Domstolsverket har på regeringens uppdrag i rapporten (2009:2)

Översyn av rättshjälpslagen – ett regeringsuppdrag, lämnat förslag om att avskaffa kravet på särskilda skäl. Något förslag från regeringen till riksdagen har ännu inte kommit och någon beredning synes inte pågå. Som riksdagen tidigare uttalat finns det småföretagare som är i en sådan situation att de behöver rättshjälp för att kunna tillvarata sina rättigheter, kanske särskilt i tvister om upphovsrättsintrång. Även detta är en åtgärd som i väsentlig grad skulle stärka upphovsmännens ställning i avtalsförhandlandet. Något sådant förslag finns emellertid inte i propositionen. Vi anser emellertid att detta skulle kunna vara en åtgärd för att stärka upphovsmännens möjligheter att tillvarata sina rättigheter i avtalsförhandlingssituationen, något som också ingick i uppdraget till Upphovsrättsutredningen att se över. Riksdagen bör därför ånyo som sin mening tillkännage för regeringen att åtgärder bör vidtas för att näringsidkare i vissa fall ska kunna få en utökad möjlighet till rättshjälp.

Kulturell allemansrätt

I takt med att kopiering av enskilda verk blir enklare, snabbare och lika originalet har frågan om upphovsrätt blivit alltmer aktuell. Att utveckla, och inom några områden till och med modernisera upphovsrätten så att den passar dagens teknik, är därför centralt för kulturens utveckling. Parallellt finns det verk som i dag är fria att använda, men i Sverige finns ingen lagstiftning som skyddar de som vill använda verken.

Att införa ett lagrum för en kulturell allemansrätt skulle ge en juridisk status och ett tydligt ramverk för de verk som fritt får användas och förändras. Den lagstiftning som tydligast har synliggjort detta är den amerikanska som anger att när ett verks skyddstid upphört eller om upphovsrättsinnehavaren bestämmer så, då tillhör verket en kulturell allemansrätt (public domain). Dessutom tillhör också de flesta texter och bilder som skapats av federala myndigheter det som fritt får användas.

Utvecklingen på internet går i en rasande takt, och lagstiftarna har haft svårt att följa med. Genom att ge tydliga lagrum för det som vi alla äger gemensamt eller det som inte har någon ägare alls eller bara det som vi vill ska vara fritt på nätet skapas stora möjligheter för användare som vill vidareutveckla det fria materialet. Vi menar därför att det i lagtext behöver skrivas in i beskrivningar som tydliggör när ett verk är fritt och hur det kan användas samt att upphovsmän ges utökade möjligheter att förfoga över sina ideella rättigheter genom att dessa omsätts till sådana rättigheter som upphovsmannen kan avsäga sig genom avtal.

2012/13:N14

Stockholm den 25 april 2013

Jonas Eriksson (MP)

Jens Holm (V)

Maria Ferm (MP)

Agneta Börjesson (MP)

Kent Persson (V)